

O literaturze rosyjskiej na stronach internetowych

Streszczenie

Wyszukiwanie zapytań na stronach internetowych ujawnia, że wbrew pozorom literatura rosyjska jest znana w Polsce; wiele rosyjskich książek można znaleźć w cyberprzestrzeni. Jednak zbyt mało jest informacji o książkach Rosjan w telewizji. Podobnie, więcej należy oczekiwać od krytyki literackiej.

Niewątpliwie Internet jest jednym z najbardziej pomysłowych wynalazków człowieka dla człowieka – światowej sieci umożliwiającej nie tylko komunikację, ale także wyszukiwanie i wymianę informacji. Cenne informacje o tym, jak zdobyć literaturę rosyjską (biblioteki stron internetowych), poznać opinie Polaków na temat rosyjskiej literatury oraz ich pisarzy, których cenią i jakie rodzaje preferują (portale, e-wortale, blogi, fora itp.). Opinia na temat literatury rosyjskiej jest różna, ale pozytywna, a nawet więcej niż pozytywna. Tylko niewielu ośmiela się być przeciw. E-książki i książki audio rosyjskich pisarzy są dostępne głównie na rosyjskich stronach internetowych.

To, że Internet jest wirtualnym światem rządzonym przez zasady realnego świata, wymaga podkreślenia. W ten sposób oferuje ogromny potencjał, ale dla tych, którzy mogą go mądrze i bezpiecznie przeglądać.

Słowa kluczowe: Literatura rosyjska, Internet, fora, blogi, biblioteki stron internetowych, e-wortale, e-książki, książki audio

Wstęp. Rosja. Literatura

Literatura rosyjska Rosja. Literatura. Rosja. Literatura. ukształtowała się w epoce Rusi Kijowskiej (w XI i XII wieku) na podłożu rodzimej tradycji ustnej oraz piśmiennictwa bizantyjskiego i południowoślōwiańskiego. Obejmowała wówczas przekłady głównie utworów religijnych, oryginalną twórczość religijną (kazania, żywoty świętych) oraz świecką. Ten początkowy okres piśmiennictwa

wschodniosłowiańskiego stanowi wspólne dziedzictwo trzech literatur: białoruskiej, rosyjskiej i ukraińskiej.

Po upadku Rusi Kijowskiej (XII w.) literatura rosyjska rozwijała się w poszczególnych księstwach, a od XVI wieku rolę centrum kulturalnego przejęła Moskwa. Scalaniu kultury narodowej służyły wówczas monumentalne kompilacje hagiograficzne oraz księgi regulujące życie religijne, społeczne i domowe; ukazały się też wtedy pierwsze książki drukowane. W XVII wieku narastały wpływy kultury zachodniej, zwłaszcza polskiej, widoczne m.in. w barokowej twórczości i literaturze przekładowej (romanse awanturyczne, opowieści dydaktyczno-moralizatorskie, facecje). Powstały anonimowe plebejskie opowieści satyryczne. Od początku XVIII wieku reformy Piotra I Wielkiego utrwaliły związki z zachodnią Europą i przyspieszyły rozwój nowożytnej literatury rosyjskiej: kazania, liryki, dramat szkolny, satyry torowały drogę klasycyzmowi. Duże znaczenie miało wprowadzenie w latach trzydziestych XVIII wieku wiersza sylabotonicznego oraz unormowanie rosyjskiego języka literackiego. Szerzeniu idei oświecenia służyły czasopisma satyryczne; u schyłku klasycyzmu – komedie i poezja.

Na początku XIX wieku ballady i elegie zapoczątkowały romantyzm; ideały rewolucyjne wniosła poezja polityczna dekabrystów. Szczytowym osiągnięciem romantyzmu stały się utwory Aleksandra Puszkina i Michaiła Lermontowa, nastąpił rozkwit twórczości Nikołaja Gogoła, uznaniem cieszyła się proza romantyczna. Epokę realizmu zapoczątkował w latach czterdziestych gatunek szkicu fizjologicznego; kierunek rozwoju literatury rosyjskiej wytyczyła naturalna szkoła, w której kształtowały się talenty wielkich pisarzy rosyjskich drugiej połowy XIX wieku.

Przełom XIX i XX stulecia był okresem intensywnych poszukiwań nowej konwencji wypowiedzi literackiej; zapoczątkowali je po 1890 roku symboliści. Przed pierwszą wojną światową symbolizmowi przeciwstawili własny program poetycki akmeiści oraz futuryści. W atmosferze eksperymentu powstawała stylizowana proza, rozwijały się poetyckie talenty. Po rewolucji październikowej i wojnie domowej wielu twórców opuściło Rosję, licznych deportowano (tzw. pierwsza fala emigracji); ujawniły się nowe talenty prozatorskie.

Utworzenie Związku Pisarzy ZSRR (1934) zamknęło okres pluralizmu artystycznego, obowiązującą podstawą wszelkiej twórczości stała się metoda realizmu socjalistycznego. Powstały wtedy dzieła powieściowe Aleksieja N. Tołstoja i Michaiła Szołochowa. Sukcesy odnosiła literatura przeznaczona dla dzieci i młodzieży. Tworzyli poeci oraz dramatopisarze. W latach drugiej wojny światowej (1941-1945) wielu pisarzy uczestniczyło w walkach lub pełniło obowiązki korespondentów wojennych. W twórczości przeważała liryka wojenna oraz

publicystyka patriotyczna; powstawały dramaty wojenne. W pierwszych latach powojennych również dominował temat wojny, zarówno w prozie, jak w poezji; podejmowano temat odbudowy gospodarki; rozwijała się proza autobiograficzna, społeczno-filozoficzna.

Po zakończeniu drugiej wojny kolejna grupa pisarzy znalazła się za granicą (tzw. druga fala emigracji). Krytyka kultu stalinowskiego na XX Zjeździe KPZR (1956) umożliwiła rehabilitację represjonowanych pisarzy i wywołała ożywienie literatury w następnym dziesięcioleciu, które upływało pod znakiem poezji. W pozjazdowej atmosferze zrodziła się proza zwana rozrachunkową (Aleksandr Solżenicyn). Rozgłos zyskała również nonkonformistyczna proza o życiu młodzieży. Zmieniła charakter, odchodząc od wcześniejszych schematów, proza batalistyczna i produkcyjna, rozwinęła się proza moralno-filozoficzna oraz dramatopisarstwo. Wzrosło zainteresowanie twórczością z początku stulecia oraz z lat dwudziestych.

W latach następnych do literatury rosyjskiej istotny wkład wnieśli m.in. poeci oraz dramatopisarze; w prozie uwagę zwracały zwłaszcza opowieści eksperymentalne, fantastycznonaukowe, utwory poświęcone dawnej rosyjskiej kulturze narodowej; odrębne zjawisko stanowiła tzw. proza wiejska. Jednak narastająca od połowy lat sześćdziesiątych presja cenzury sprawiła, iż wiele utworów pisarzy krajowych wydano najpierw za granicą, w kraju powstał obieg literatury poza cenzurą (tzw. samizdat), liczne zaś grono literatów znalazło się, często wbrew woli, poza krajem (tzw. trzecia fala emigracji, głównie w latach siedemdziesiątych).

Proces przebudowy (pieriestrojki) rozpoczęty około połowy lat osiemdziesiątych pod hasłem jawności (głasnosti) oznaczał zniesienie ograniczeń dotyczących tematyki i wyboru konwencji literackiej. Po rozpadzie ZSRR (1991) ustały przyczyny ideologiczne emigracji; „trzecia fala” stała się zjawiskiem historycznym. Niektórzy pisarze zdecydowali się na powrót do kraju.

Na przełomie XX i XXI wieku literatura rosyjska znalazła się w stadium przejściowym, niepewna kierunku dalszych przeobrażeń. Wkroczyła wszakże w nowe stulecie po przezwycięzeniu długotrwałego wewnętrznego rozłamu, w poczuciu jedności kulturowej, niezależnie od głoszonych treści czy usytuowania geograficznego¹.

Rosja to kraj wielu utalentowanych kobiet piszących o dzisiejszych wojnach; wśród nich warto wymienić Marinę Achmiedową, dziennikarkę i pisarkę dobrze znającą „obszary objęte walkami i ich uczestników”. Jak pisze Alicja Wołodźko-Butkiewicz: „Jej *Kobiety dziennik czeczeński* oraz *Dziennik szahidki*

¹ Zob. *Encyklopedia „Gazety Wyborczej”*, t. 16, Kraków 2005-2006, s. 47-51 (<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Rosja-Literatura;4575221.html> [dostęp: 12.04.2018]).

Chadzi robią ogromne wrażenie. Tytułowa bohaterka *Chadidży*, pochodząca z dagestańskiej wioski uboga dziewczyna, a potem wdowa po terrorystyce, ginie, choć chciałaby żyć, ma przecież zostać matką. Porażająca, mądra powieść². Niejedno do powiedzenia ma też Ludmiła Ulicka (ur. 1943)³, a także Ludmiła Piteruszewska (ur. 1938) oraz Wiktoria Tokariewa (ur. 1937)⁴.

Autorki młodszej generacji to m.in. Anastasija Gostiewa (ur. 1975), Ksenia Buksza (ur. 1983), Anna Starobiniec (ur. 1978), Natalia Kluczariowa (ur. 1981) i Julija Łatynina (ur. 1966). Młodsze pokolenie reprezentują także Marina Stepnowa (ur. 1971)⁵ oraz Maja Kuczerska (ur. 1970)⁶. W roku 2013 Wydawnictwo Czarne opublikowało tłumaczenie książki Jeleny Czyżowej (ur. 1957) *Czas kobiet*, autorki, którą również fascynuje temat wiary.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest literatura rosyjska na stronach internetowych: forach, blogach, bibliotekach internetowych, wortalach, a także e-booki (książki elektroniczne, e-książki), audiobooki (nagrania dźwiękowe zapisane w formie elektronicznej, książki do słuchania, książki mówione) prezentujące literaturę rosyjską. Podstawą źródłową była kwerenda, a następnie analiza – przede wszystkim stron internetowych. Celem artykułu jest znalezienie odpowiedzi na pytania:

1. Jaką literaturę rosyjską czytają najchętniej Polacy w XXI wieku?
2. Jaki jest stosunek Polaków do literatury rosyjskiej?
3. Czy łatwo jest zdobyć odpowiednią literaturę rosyjską w Polsce?

Alicja Wołodźko-Budkiewicz w rozmowie z dziennikarką stwierdza:

„Od 1989 roku minęło ćwierć wieku, całe pokolenie zostało wychowane w szkole co najmniej w niechęci do Rosji. Otworzyliśmy się na Zachód i odwróciłyśmy się plecami do wschodniego sąsiada. Nie widzimy tam niczego dobrego. Chociaż są wyjątki. Gdy pod koniec minionego wieku

² *Następcy Bulhakowa i Puszkina* – rozmowa z prof. Alicją Wołodźko-Budkiewicz, 14 IV 2014 (<http://www.tygodnikprzeglad.pl/nastepcy-bulhakowa-puszkina-rozmowa-prof-alicja-wołodzko-budkiewicz> [dostęp: 12.04.2018]).

³ Ludmiła Ulicka – autorka m.in. epickich narracji *Daniel Stein, tłumacz i Zielony namiot*. Wydała ostatnio montaż wspomnień o dzieciństwie swojego pokolenia, które przypadło na czas wojny i okres powojenny (*Dzieciństwo 1945-1953*). Zob. *ibidem*.

⁴ Wiktoria Tokariewa – scenarzystka i pisarka; współtworzyła scenariusz popularnego filmu *Mimino*, a w 2000 roku otrzymała na festiwalu w Cannes nagrodę za wkład w literaturę i sztukę filmową.

⁵ W roku 2013 w Wydawnictwie Czarna Owca ukazała się powieść psychologiczna Mariny Stepnowej zatytułowana *Kobiety Łazarza*.

⁶ Maja Kuczerska interesowała się historią Polski, napisała monografię o księciu Konstantym i wydarzeniach powstania listopadowego. W prozie obyczajowo-psychologicznej podejmuje bardzo popularną w Rosji posowieckiej tematykę religijną. Pisze o ludziach wychowanych bez wiary, inteligentach, którzy nagle stykają się ze środowiskiem cerkiewnym i zaczynają wierzyć w Boga, budując dla siebie nowy (a właściwie stary, tylko zapomniany, oparty na dekalogu) system wartości etycznych.

»Rzeczpospolita« opracowała ranking najchętniej czytanych w Polsce twórców literatury światowej, na pierwszym miejscu znalazł się Michaił Bułhakow, a czterdzieste (na 100 zgłoszeń) zajął Michaił Szołochow⁷.

Według przywołanej badaczki:

„Wpływ na szybki rozwój oraz popularność sieci miał słaby postęp techniczny. Choćby to, że w Rosji telefony źle działały, łączność była utrudniona, tymczasem poza granicami ZSRR rozrosła się tzw. trzecia emigracja – z lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Emigranci oraz ich dzieci, często młodzi naukowcy, pozostawali w kontakcie z bliskimi w Rosji. I gdy rozpoczęła się era komputeryzacji i Internetu, zaczęli intensywnie korzystać z nowych mediów. W sieci pojawiły się biblioteki – każdy umieszczał tam to, co lubił. Jedną z pierwszych, założoną w 1994 roku przez matematyka Maksyma Moszkowa⁸ (czyli wtedy, gdy w Polsce Internet dopiero raczkował), z czasem ogarnęła niemal całą literaturę rosyjską – od klasyki po najnowszą twórczość. W pierwszych latach istnienia sieć była swoistym samizdatem (lub – jak to niektórzy widzieli – salonem literackim, a jeszcze inni – śmietnikiem). W 1991 roku zlikwidowano ostatecznie w Rosji cenzurę polityczną, ale Internet umożliwiał łatwiejszy i tańszy sposób upowszechniania twórczości niż druk. A nieznanym tekstów literackich mieli Rosjanie mnóstwo: utwory emigrantów publikowane przedtem tylko na Zachodzie, dzieła wielkich twórców tzw. Srebrnego Wieku [przełom XIX i XX wieku] i lat dwudziestych–pięćdziesiątych XX stulecia, a także autorów represjonowanych, nagle objawiły się Rosjanom nowe nazwiska, przez długi czas zakazane⁹.”

Natalia Gorbaniewska, rosyjska poetka, dziennikarka i tłumaczka literatury polskiej, w wywiadzie powiedziała:

„Przed Gutenbergiem generalnie tylko odręcznie przepisywano. Przepisywano rzeczy najważniejsze, a jak pojawił się druk, to drukowano wszystko i bardzo dużo rzeczy niewartościowych lub, powiedziałabym, antywartościowych. Podobnie jest dzisiaj z Internetem, który jest największym wynalazkiem ludzkości po wynalazku druku. Wtedy

⁷ Zob. *Następcy Bułhakowa i Puszkina...*, op. cit.

⁸ Maksym Moszkow – założyciel biblioteki elektronicznej (1994).

⁹ Zob. *Następcy Bułhakowa i Puszkina...*, op. cit.

ludzie mieli wolny wybór. Dzisiaj też mają. Jedni wybierają wartości, innym Internet potrzebny jest do zabawy. Bywa oczywiście tak, że zabawa nie kłóci się z wartościami. Dla mnie jednak podstawowa jest poczta elektroniczna. Ze względu na pogarszający się słuch – ciężko jest mi rozmawiać przez telefon – kontaktuję się z ludźmi głównie mailem. To moje zbawienie. Mogę korespondować z całym światem i to jest dużo tańsze niż telefon, to pierwsza rzecz. Po drugie, pan pyta, czy w Internecie nie zginie literatura – w moim mniemaniu odwrotnie, bo na przykład tomy moich wierszy od 1996 roku wychodzą w Rosji, ale w dość małych nakładach. Można je jednak znaleźć w Internecie. Istnieją co najmniej dwie strony internetowe, na których jest wszystko, co wydałam, i nawet najnowsze wiersze, które ukażą się może za parę lat. W Internecie rosyjskim istnieją najróżniejsze dostępne bezpłatne biblioteki z wieloma tekstami literackimi. [...] Istnieje strona vavilon.ru, na której można przeczytać moje wiersze”¹⁰.

Literatura rosyjska w Internecie

Na stronie internetowej rosjapl.info¹¹ można znaleźć książki następujących autorów rosyjskich w tłumaczeniu na język polski: Michaiła Bułhakowa, Antoniego Czechowa, Fiodora Dostojewskiego, Mikołaja Gogola, Michaiła Lermontowa, Aleksandra Puszkina, Lwa Tołstoja, Iwana Turgieniewa, a także kilkadziesiąt piosenek Włodzimierza Wysockiego oraz listę książek rosyjskich. Dla osób, które znają język rosyjski, zamieszczono spis bibliotek internetowych, w których jest wiele tysięcy rosyjskich książek w oryginale, jednak pamiętając o prawach autorskich, podano tylko linki do tych stron, z których można bezpłatnie ściągnąć daną książkę (wymagana jest bezpłatna rejestracja). Bezpłatnie można skorzystać z największych zasobów książek w języku rosyjskim: Biblioteki Maksima Moszkowa¹², w której oprócz klasyki dostępne są rzadsze wydania, samizdat¹³,

¹⁰ Cyt. za: P. Kępiński, *Słowianie dają się uwieść literaturze*, <http://kultura.dziennik.pl/ksiazki/artykuly/208113,slowianie-daja-sie-uwiesc-literaturze.html>; Natalja Gorbaniewska (1936-2013) – rosyjska poetka, dysydentka, dziennikarka, tłumaczka literatury polskiej; posiadała obywatelstwo polskie.

¹¹ Zob. <http://www.rosjapl.info/kultura-rosyjska/rosyjska-literatura.html> [dostęp: 12.04.2018].

¹² Zob. <http://www.lib.ru> [dostęp: 12.04.2018].

¹³ *Samizdat* (z ros. *samodiejatelnoje izdatielstwo* ‘wydawnictwo samodzielne’) – określenie tzw. literatury drugiego obiegu, wydawanej nielegalnie w ZSRR od drugiej połowy lat pięćdziesiątych XX wieku (nazwą tą określa się też niekiedy podobne publikacje wydawane w innych krajach bloku wschodniego). Samizdat przybrał spore rozmiary, obejmując swym zasięgiem wszystkie niemal dziedziny literatury, z publicystyką i czasopiśmiennictwem włącznie; większość publikacji stanowiły teksty anonimowe.

tłumaczenia literatury z innych języków, fantastyka, teksty piosenek. Na stronie *Klassika.ru*¹⁴ znajdują się utwory rosyjskie wraz z biografiami autorów. Często aktualizowana jest strona *Rosyjska Wirtualna Biblioteka*¹⁵ z utworami literackimi, z kolei strona *Babilon*¹⁶ zawiera zbiory tekstów współczesnej literatury rosyjskiej.

Na stronie internetowej pierwszego – założonego w 1998 roku – wortalu teatralnego „*Dziennik Teatralny*” publikowane są m.in. polskie recenzje sztuk teatralnych autorów rosyjskich. Stanisław Krajski w recenzji zatytułowanej *Wielki niesmak za sprawą samego Czechowa* napisał, że choć zachwyciły go kreacje aktorskie (Tadeusz Fijewski, Mieczysław Pawlikowski, Wanda Łuczycka, Jadwiga Barańska), poczuł „wielki niesmak, a to za sprawą samego Czechowa”. Według autora recenzji, w literaturze rosyjskiej nie ma „miłości do człowieka. Nie ma podziwu i szacunku dla tego, co nazywamy człowieczeństwem. Nie ma wiary w człowieka, w to, że tkwią w nim wielkie pokłady dobra, heroizmu, szlachetności. Taki jest Czechow, ale i Tołstoj, Dostojewski, Gogol, Turgieniew. Taki jest Bułhakow ze swoim *Mistrzem i Małgorzatą*. Takie jest słynne *Dwanaście krzesel* i *Wielki kombinator*. Człowiek rosyjskiej literatury to przedmiot pogardy i kpiny, kłębek wad, istota mała i małostkowa, pokraczna, śmieszna, cwana i nieszczerza, najczęściej nieuczciwa i podła, budząca tylko litość. *Zbrodnia i kara* Dostojewskiego i *Ożenek* Gogoła to jakże różne dzieła, ale ich bohaterowie w równym stopniu budzą zażenowanie i niesmak oraz w różny sposób strach – strach przed okrucieństwem i strach przed głupotą. Czechow powiedział, że śmieszność zabija. Literatura rosyjska jest często tego ilustracją”¹⁷.

Z kolei Joanna Królikowska w recenzji zatytułowanej *Dostojewski puszczony z dymem* pisze o *Biesach* Fiodora Dostojewskiego w reżyserii Karoliny Kirsz: „Reżyserka Karolina Kirsz sprawiła, że w spektaklu nie można rozpoznać jednoznacznie głównego bohatera. To historie wielu ludzi – jakże różne, a jednak przenikające się ze sobą i tworzące jedną opowieść. Znajdziemy więc fragmenty z życia pijaka, arystokraty, biedaka, syna, siostry, ojca... Z każdej ludzkiej doli został zaczerpnięty choć niewielki element. Powstał bohater zbiorowy, społeczność skupiająca w sobie wiele ludzkich losów. Postaci zmagają się z życiem, szukają siebie w skomplikowanym gąszczu ludzkiej egzystencji, także w kontaktach z drugim człowiekiem. Świat wcale im tego nie ułatwia – zmusza ich do

Przeważała technika powielania na kserokopiarkach. Okres pieriestrojki stworzył możliwości zmian regulacji prawnych dotyczących wydawnictw, w związku z czym samizdat stracił rację bytu.

¹⁴ Zob. <http://www.klassika.ru> [dostęp: 12.04.2018].

¹⁵ Zob. <http://rvb.ru> [dostęp: 12.04.2018].

¹⁶ Zob. <http://www.vavilon.ru> [dostęp: 12.04.2018].

¹⁷ S. Krajski, *Wielki niesmak za sprawą samego Czechowa*, „*Nasz Dziennik*”, 28 czerwca 2007, <http://www.dziennikteatralny.pl/artykuly/rosyjska-literatura-i-media.html> [dostęp: 12.04.2018].

walki z zawiścią i złem mieszkającym w każdym człowieku. Spektakl ma niestety jedną zasadniczą wadę. Jest dym, jest niby mrocznie, ale w rzeczywistości niewiele z tego wynika. Wydarzenia toczą się leniwie, dlatego nie śledzi się ich z narastającym niepokojem. Właściwie w ogóle się ich nie śledzi. Kolejne epizody nawarstwiają się, pojawiają się nowe postacie i związane z nimi wątki, a ma się wrażenie, jakby przynajmniej połowa spektaklu była zbyt długą ekspozycją. Efekt jest taki, że na widowni rozlega się głośnie ziewanie, a znużeni widzowie rozbudzają się jedynie wówczas, gdy sceny walki wywołają nieco hałasu. Po przerwie zaś we wcześniej zapełnionej sali można dostrzec wiele pustych krzeseł. Kłęby dymu, co rusz wypuszczane na scenę, zamiast sprzyjać wytwarzaniu aury typowej dla utworu Dostojewskiego, zaczynają po prostu irytować.

Żal jest przede wszystkim aktorów, którzy choć utalentowani, nie są w stanie przebić się przez tę senną atmosferę. Mimo kilku świetnie skonstruowanych postaci, m.in. Lebiadkina (Peter Jakubow) i jego siostry Marii (Izabela Baran), nie udało się przezwyciężyć monotonii spektaklu. Trzeba jednak oddać sprawiedliwość aktorom, że nie zmarnowali okazji do zaprezentowania wielorakich umiejętności zdobytych przez lata nauki. Z sukcesem wykonują chociażby partie wokalne, które okazały się jednym z lepszych elementów tego spektaklu. Efektowne są także sceny zbiorowe i to głównie w nich uwalnia się energia młodych aktorów, przytłoczona przez formę przedstawienia.

Niestety kłęby dymu nie wystarczyły, by oddać charakter dzieła Dostojewskiego. Nie pomogły dekoracje utrzymane w ciemnych barwach. Nie osiągnięto tego również grą świateł. Środki te raczej przeszkodziły dyplomantom w udźwignięciu trudnego tekstu rosyjskiego pisarza. Zamiast intrygującego studium ludzkiej natury wyszedł monotonna montaż epizodów. Nie było przewidywanego na początku mroku i niepokoju. Rządziła za to nuda¹⁸.

Na wortalu „Dziennik Teatralny” zamieszczono też recenzję Wojciecha Majcherka na temat książki Leonida Bieżyina *Anton Czechow. Droga na wyspę Katorżników*, w której autor szuka odpowiedzi na pytanie, dlaczego Antoni Czechow pojechał na Sachalin:

„Wyprawa na Sachalin staje się dla niego reflektorem, który oświetla całe życie Czechowa, pomagając stworzyć sugestywny portret Antona Pawłowicza i wydobywając na jaw ukrytą stronę zdarzeń, czasem nieoczekiwaną – jak wtedy, gdy pod maską ateusza i racjonalisty

¹⁸ J. Królikowska, *Dostojewski puszczony z dymem*, w: *Dziennik Teatralny*, 18 maja 2016, <http://www.dziennikteatralny.pl/artykuly/dostojewski-puszczony-z-dymem.html> [dostęp: 12.04.2018].

odkrywamy w Czechowie człowieka w pewien sposób religijnego, traktującego zawód lekarza jako służbę miłosierdzia; albo gdy krytykowany przez Sołżenicyna za pięknoduchostwo Czechow okazuje się prorokiem-katastrofistą. Powodowany poznawczą pasją i miłością, Leonid Bieżyn stawia się w miejscu swego bohatera nie tylko mentalnie, ale też całkiem dosłownie – w setną rocznicę wyprawy Czechowa na Sachalin powtarza jego podróż we wszystkich szczegółach, które można powtórzyć na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku: korzysta z podobnych środków transportu, wystawia się na podobne niewygody i przygodne znajomości, przesiada się tam, gdzie Czechow się przesiadał, wreszcie zwiedza »wyspę katorżników« z *Sachalinem* Czechowa w rękę, szukając jego śladów”¹⁹.

W roku 2010 zamieszczono w Internecie informację o tym, że rozpoczęto publikować nową kolekcję dzieł pisarzy rosyjskich XX wieku „Polityki” pod tytułem *Współczesna Literatura Rosyjska*. Kolekcja składała się z piętnastu tomów, a wśród autorów książek pojawiły się następujące nazwiska: Aleksander Sołżenicyn (*Jeden dzień Iwana Denisowicza*), Izaak Babel (*Armia Konna i inne utwory*), Arka-dij i Borys Strugaccy (*Ślimak na zboczu*), Władimir Sorokin (*Kolejka*), Jewgienij Pietrow, Ilja Ilf (*Dwanaście krzesel*), Władimir Nabokow (*Zaproszenie na egzekucję*), Wiktor Plewin (*Generation P*), Michaił Bułhakow (*Biała gwardia*), Iwan Bunin (*Życie Arseniewa*), Ilja Erenburg (*Burzliwe życie Lejzorka Rojtszwańca*), Tatiana Tołstoj (*Kyś*), Władimir Wojnowicz (*Życie i niezwykle przygody żołnierza Czonkina*), Andriej Płatonow (*Wykop*), M. Agiejew (*Romans z kokainą*), Michaił Zoszczenko (*Wesołe życie*). Kolejne tomy kolekcji ukazywały się do 23 lutego 2011 r. Kolekcja miała być promowana także w radiu (PR III, Radio PIN oraz TOK FM) oraz w prasie („Polityka”, „Forum”, „Gazeta Wyborcza”)²⁰.

O literaturze rosyjskiej na forach i blogach internetowych

Według definicji słownikowej blog to jest „dziennik prowadzony przez internautę na stronach www”. Jednym z ciekawszych blogów jest dziennik zatytułowany *Rosja w literaturze*²¹, gdzie zamieszczane są m.in. recenzje książek różnych

¹⁹ Zob. <http://www.dziennikteatralny.pl/artykuly/czechow-sachalin-wanat.html> [dostęp: 12.04.2018].

²⁰ Zob. Ł. Szewczyk, *Literatura rosyjska – nowa kolekcja „Polityki”*, <https://media2.pl/media/70784-Literatura-rosyjska-nowa-kolekcja-Polityki.html> [dostęp: 12.04.2018].

²¹ Zob. <http://rosjawliteraturze.blogspot.com> [dostęp: 12.04.2018].

autorów rosyjskich, takich jak np.: Wasilij Aksionow (1932-2009), Borys Akunin (ur. 1956), Josif Brodski (1940-1996), Michaił Bułhakow (1891-1940), Iwan Bunin (1870-1953), Antoni Czechow (1860-1904), Daria Doncowa (ur. 1952), Fiodor Dostojewski (1821-1881), Arkadij Gajdar (1904-1941), Nikołaj Gogol (1809-1852), Maksym Gorki (1868-1936), Kira Izmajłowa (ur. 1982), Siergiej Jesienin (1895-1925), Nikołaj Leskow (1831-1895), Władimir Nabokow (1899-1977), Borys Pasternak (1890-1960), Ludmiła Pietruszewska (ur. 1938), Aleksander Puszkina (1799-1837), Anatolij Rybakow (1911-1998), Aleksander Sołżenicyn (1918-2008), Arkadij i Borys Strugacy (1925-1991 i 1933-2012), Wiktor Suworow (ur. 1947), Lew Tołstoj (1828-1910), Jurij Trifonow (1925-1981), Iwan Turgieniew (1818-1883), Władimir Majakowski (1893-1930), Michaił Zoszczenko (1894-1958) i inni²².

Warto też zajrzeć na fora internetowe (które mają formę dyskusyjną, służą bowiem do wymiany informacji i poglądów przy użyciu przeglądarki internetowej pomiędzy osobami o tych samych zainteresowaniach), aby dowiedzieć się, jaką literaturę rosyjską czytają Polacy i co o niej sądzą. Na forum gazeta.pl użytkowniczka o nicku *sadosia75* napisała:

„Od lat kupuję Darię Doncową. Píše kryminały. Naprawdę świetnie napisane. Kobiace, chociaż mężczyznom też się podobają jej książki. Wyjątkowa lekkość pisania, wprowadzanie w świat Rosji i jej mieszkańców. Chwilami zabawna, przerażająca, wzruszająca. Naprawdę warto przeczytać”²³.

Na temat książek Darii Doncowej pisze też margarita23:

„Szkoda, że polski wydawca zdecydował się na tłumaczenie jedynie serii z Daszą Wasilewą. Inna bohaterka Doncowej, zwana Lampą, nie cierpi na nadmiar gotówki i boryka się z rosyjską codziennością. Poza tym mam wrażenie, że polski przekład nie oddaje wiernie stylu autorki. W oryginale czyta się lepiej”²⁴.

Jeszcze jedna wypowiedź dotycząca czytania książek Doncowej w oryginale – *hajota*:

²² Zob. <http://rosjawliteraturze.blogspot.com>. Inne blogi: <http://charliethelibrarian.com/tag/literatura-rosyjska/>, <http://takalbonie.blogspot.com/2015/11/arcydziea-literatury-rosyjskiej-kolekcja.html>, http://magazynkuchnia.pl/blogi/co-ja-tam-wjem/2012/04/smaki_i_smaczki_rosyjskiej_literatury/1 [dostęp: 12.04.2018].

²³ Zob. http://forum.gazeta.pl/forum/w,63251,120752654,120752654,Literatura_rosyjska.html [dostęp: 12.04.2018].

²⁴ Zob. http://forum.gazeta.pl/forum/w,33434,28535194,28535194,Daria_Doncowa.html [dostęp: 12.04.2018].

„Radzę spróbować lektury w oryginale. Ona pisze lekkim, łatwym językiem; świetny sposób, żeby odświeżyć sobie znajomość rosyjskiego. To jest współczesny, żywy język moskiewskiej ulicy, a nie taki, jakiego uczyli w szkole. Fajnie się czyta, a w przekładzie Doncowej, mimo pozornej łatwości, dużo tracą. Po pierwszej książce następne łatwiej pójda”²⁵.

Z kolei *zorija* napisała: „*Kłamstwo na kłamstwie* świetne. Autorka nieźle miesza, niby już wszystko o Polinie wiemy, a tu bach i coś nowego, co zmienia obraz sytuacji. Świetne obserwacje życia Ruskich”; *gorgona8* pisze: „*Kłamstwo na kłamstwie* mi się podobało, reszta nie bardzo. I takie trochę... sztuczne. Może nie znam świątka rosyjskich milionerów”; *chiara76*: „Lubię jej książki. Jest taka z poczuciem humoru, chociaż czasem porusza koszmarne tematy”. Natomiast *margarita23* informuje o tym, gdzie można znaleźć książki pisarki: „Poczytać można na www.aldebaran.ru. Pełny spis tytułów Doncowej z podziałem na serie znajdziesz na www.dontsova.ru”²⁶.

Na forum osobie.pl *niewidzialna* pisze:

„Według mnie nie ma piękniejszej, bardziej prawdziwej, namiętnej (ha! któż potrafił tak pisać o miłości jak klasycy rosyjscy) prozy. Jest ona tak głęboko zakorzeniona i związana z miejscem i czasem, że nie da się jej pomylić z żadną inną. Moja wielka 10: Dostojewski, Turgieniew, Bunin, Czechow, Lermontow, L. Tołstoj, Gogol, Gonczarow, Puszkina, Bułhakow, pewnie nikogo nie zdziwi, ale jest i wielu innych, których cenię i którymi się zachwycam”²⁷.

Ciekawe wypowiedzi można znaleźć na forum „goldenline.pl Literatura rosyjska”, gdzie na zadane pytanie: „Co ostatnio ciekawego czytaliście z autorów rosyjskich?” Małgorzata Małachowska odpowiedziała:

„Aleksander Solżenicyn *Jeden dzień Iwana Denisowicza*, tegoż autora jeszcze słynny *Archipelag Gulag*. A tak odbiegając od tematu to muszę przyznać, że Rosjanie zawsze prezentowali znakomity poziom literacki. Mój prywatny od lat stosunek do literatury rosyjskiej nie zmienił się ani trochę, a na miejscu pierwszym i tak stawiam Bułhakowa i *Mistrza i Małgorzatę*. Polecam Czechowa, Gogola, Tołstoja i Puszkina”²⁸.

²⁵ Zob. <http://forum.gazeta.pl/forum/k,2152617,Ksiazki.html> [dostęp: 12.04.2018].

²⁶ Zob. http://forum.gazeta.pl/forum/w,33434,28535194,28535194,Daria_Doncowa.html [dostęp: 12.04.2018].

²⁷ Zob. <http://www.osobie.pl/spolecznosc-temat/3870> [dostęp: 12.04.2018].

²⁸ Zob. http://www.goldenline.pl/grupy/Literatura_kino_sztuka/literatura-rosyjska/co-ostatnio-ciekawego-czytaliście-z-autorow-rosyjskich,1412962 [dostęp: 12.04.2018].

Z kolei Anna Pira przedstawiła rady różnym grupom społecznym:

„dla miłośników Rosjan – Wiktor Jerofiejew, *Encyklopedia duszy rosyjskiej*, dla szachistów – Vladimir Nabokov, *Obrona Łuzyna*, dla ciekawskich – Arkadij Waksberg, *Uwodzicielka. Życie Lili Brik*, dla teoretyków literatury – Kleofas Hubert Rundżijo, *Surrealizm w literaturze rosyjskiej*²⁹.

Forumowiczka Małgorzara M. napisała: „*My Zamiatina*. Przerażająco dobra. Iwan Sołoniewicz *Rosja w łagrze*. Równie przerażająco dobra”³⁰.

Na forum BiblioNETka.pl zadano pytanie: „Co myślicie o rosyjskiej literaturze?”. Użytkownik *firedrake* odpowiedział na nie i zamieścił listę przeczytanych książek autorów rosyjskich:

„W tym momencie, muszę przyznać, we mnie trafiłaś. Dla mnie literatura rosyjska wybija się ponad wszystkie, ten niezwykły klimat i duch są niepowtarzalne. Nie wiem, czy to za sprawą wielowiekowego ucisku ludu, pewnie też, ale nie tylko gdyż ci wyżej sytuowani również pisali niezgorzej. Tak czy inaczej literatura rosyjska plasuje się u mnie najwyżej. Wiele jeszcze przede mną, a jak do tej pory mam za sobą: Michał Bułhakow: *Biała Gwardia, Diaboliada, Mistrz i Małgorzata, Powieść teatralna*; Antoni Czechow, *Dramat na polowaniu*; Fiodor Dostojewski, *Białe noce, Biedni ludzie, Bracia Karamazow, Choinka u Chrystusa, Gracz, Łagodna, Nietoczka Niezwanowa, Notatki z podziemia, Wieśniak Marej, Wspomnienia z domu umarłych, Zbrodnia i kara*; Nikołaj Gogol, *Martwe dusze*; Miedwiediew Roj A., *Ludzie Stalina*; Vladimir Nabokov, *Lolita*; Bułat Okudźawa, *Dziewczyna moich marzeń*; Anatolij Rybakow: *Ciężki piasek, Dzieci Arbatu, Proch i pył, Strach, Trzydziesty piąty i później, Afgańcy*; Aleksiej Tołstoj, *Piotr Pierwszy*; Lew Tołstoj, *Wojna i pokój*; Jurij Trifonow, *Dom nad rzeką Moskwa*. Które zrobiły największe wrażenie hmm... każda ma w sobie coś indywidualnego, a jednocześnie cechę wspólną, jednak jeśli musiałbym kilku autorów wybrać, to byłiby to: Rybakow, Dostojewski i obydwaj Tołstoje”³¹.

²⁹ Zob. http://www.goldenline.pl/grupy/Literatura_kino_sztuka/literatura-rosyjska/co-ostatnio-ciekawego-czytalicie-z-autorow-rosyjskich,1412962/s/2 [dostęp: 12.04.2018].

³⁰ Zob. *ibidem* [dostęp: 12.04.2018].

³¹ Zob. <http://www.biblionetka.pl/art.aspx?id=4228&sort=date> [dostęp: 12.04.2018].

Natomiast *inez2* napisała:

„Obok Tolstoja, Dostojewskiego, Czechowa, Turgieniewa, Bunina, Gogola, Puszkina, Lermontowa, Rybakowa, Pasternaka, Okudźawy, Achmatowej, Cwietajewej, Szuszyzna oczywiście Bułhakow, którego *Mistrza i Małgorzatę* przeczytałam w oryginale. Potem czytałam przekład Drawicza i ulubione fragmenty czytałam równolegle z oryginałem. Wielka rosyjska literatura, przebogata, nie jestem w stanie wymienić wszystkiego, co czytałam, ale ostatnio zachwycałam się skromną książeczką *Pierwszy nauczyciel* Czingiza Ajtmatowa”³².

CzarnaRóża:

„Rosyjska literatura jest wprost magiczna i urzekająca! Przeczytałam większość dzieł Dostojewskiego, do których po jakimś czasie ponownie wracam, by dosłownie delektować się zarówno historią bohaterów, jak studium charakterów czy ideami. Oczywiście, to nie wszystko, ale nie mam teraz specjalnie czasu się wypowiadać, każdy pisarz wymaga szerszego komentarza, teraz zrobię to również pobieżnie. Dziś skończyłam czytać *Idiotę* i mimo iż wiele tam było antyeuropejskich myśli, przyjęłam to, że tak powiem, ze spokojem, jako że ze względu na (okrutny) talent niejako »wybaczam« to... zarówno jak i negatywne podejście do Polaków. Swoją drogą, Sienkiewicz również był nietolerancyjny i nigdy nie słyszałam, żeby ktoś poza mną mu to wytykał. (Pomijam fakt, że nie ma co porównywać talentów obu tych pisarzy, toteż Sienkiewiczowi nietolerancję, ale nie tylko to, wytykam). Ponieważ dziś jeszcze czytałam *Damę pikową* (na której byłam niedawno w operze) i dalej czytałam inne rosyjskie opowiadania z XIX wieku, przepadłam z kretesem, dziś zrobię sobie noc literatury rosyjskiej. Cieszę się, że akurat dziś więc znalazłam ten temat, zresztą, w ogóle się dobrze składa, w mojej klasie nikt nie rozumie, że mogę »tyle czytać«, że to jest niemalże mania itd... znam tylko jedną osobę w moim wieku, co czyta literaturę piękną”³³.

³² Zob. *ibidem* [dostęp: 12.04.2018].

³³ Zob. *ibidem* [dostęp: 12.04.2018].

Podsumowanie

Kwerenda źródeł internetowych wykazuje, że wbrew pozorom literatura rosyjska jest w Polsce znana, wiele rosyjskich książek można odnaleźć w Internecie. Zbyt mało informacji na temat książek autorów rosyjskich przekazuje telewizja. Więcej należałoby się spodziewać także od krytyki literackiej.

Bez wątpienia Internet to jeden z największych wynalazków ludzkości – globalna sieć, która umożliwia porozumiewanie się z innymi ludźmi, a także wyszukiwanie i wymianę informacji. Można tam znaleźć wiele cennych informacji na temat możliwości pozyskania literatury rosyjskiej (biblioteki internetowe), poznać stosunek Polaków do literatury rosyjskiej, a także dowiedzieć się, jakich autorów znają i cenią oraz jakie książki czytają (portale, wortale, blogi, fora). Opinie na temat literatury rosyjskiej są różne, ale większość z nich jest pozytywna, a nawet bardzo pozytywna. Tylko nieliczni wypowiadają się negatywnie. E-booki i audiobooki z książkami twórców rosyjskich można znaleźć przede wszystkim na rosyjskich stronach internetowych www.

Należy dodać, że Internet jest w pełni funkcjonującym wirtualnym światem działającym na rzeczywistych zasadach. Daje ogromne możliwości, jednak trzeba nauczyć się z nich mądrze korzystać.

Bibliografia

1. Bieżyn L., *Anton Czechow. Droga na wyspę Katorżników*, <http://www.dziennikteatralny.pl/ksiazki/anton-czechow-droga-na-wyspe-katorznikow.html>.
2. *Encyklopedia „Gazety Wyborczej”*, Kraków 2005–2006.
3. <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Rosja-Literatura;4575221.html>.
4. http://forum.gazeta.pl/forum/w,33434,28535194,28535194,Daria_Doncowa.html.
5. <http://rvb.ru>.
6. <http://www.biblioteka.wls.uw.edu.pl/lr.pdf>.
7. <http://www.klassika.ru>.
8. <http://www.lib.ru>.
9. <http://www.rosjapl.info/kultura-rosyjska/rosyjska-literatura.html>.
10. Kępiński P., *Słowianie dają się uwieść literaturze*, <http://kultura.dziennik.pl/ksiazki/artykuly/208113,slowianie-daja-sie-uwiesc-literaturze.html>.
11. Krajski S., *Wielki niesmak za sprawą samego Czechowa*, „Dziennik Teatralny” 28 czerwca 2007, <http://www.dziennikteatralny.pl/artykuly/rosyjska-literatura-i-media.html>.
12. Królikowska J., *Dostojewski puszczony z dymem*, „Dziennik Teatralny”, 18 maja 2016, <http://www.dziennikteatralny.pl/artykuly/dostojewski-puszczony-z-dymem.html>.
13. Majcherek W. (<http://www.dziennikteatralny.pl/artykuly/czechow-sachalin-wanat.html>).

14. *Następcy Bulhakowa i Puszkina*, <http://www.tygodnikprzeglad.pl/nastepcy-bulhakowa-puszkina-rozmowa-prof-alicja-wolodzko-butkiewicz>.
15. Szewczyk Ł., *Literatura rosyjska – nowa kolekcja „Polityki”*, <https://media2.pl/media/70784-Literatura-rosyjska-nowa-kolekcja-Polityki.html>.

Russian Literature on the Web

Abstract

A query search of websites reveals that in spite of appearance Russian literature is known in Poland; many a Russian book can be found in the cyberspace. However, too sparse is information on books by Russians on TV. Likewise, more ought to be expected from literary criticism.

Undoubtedly, the Internet is one of the most ingenious inventions by man for man – a worldwide web allowing not only to communicate, but to search and swap information. Valuable information on how to get Russian literature (website libraries), get to know what Poles think about Russian literature and what writers they know and value and what sort of letters they prefer (portals, e-vortals, blogs, forums, et.). Opinion on Russian literature varies, but positive, or even more than positive prevails. Only few dare to be against. E-books and audio-books by Russian writers are available mostly on Russian websites.

That the Internet is a virtual world governed by real world rules needs to be emphasised. Thus, it offers a huge potential but for those who can wisely and safely surf it.

Keywords: Russian literature, Internet, forums, blogs, website libraries, e-vortals, e-books, audio-books